

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC
Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
Швейцарское управление по развитию и сотрудничеству

Suedia
Sverige

EVALUAREA MASS-MEDIA din perspectiva diversității și incluziunii sociale

Raport de monitorizare nr. 1

Perioada de monitorizare: septembrie-octombrie 2022

Chișinău 2022

Autoare:

Natalia Porubin, expertă media

Monitorizarea a fost desfășurată de Asociația Presei Independente în cadrul proiectului „Cetățeni Activi, Comunități Prospere, Faza II”, componenta „Jurnaliștii pentru diversitate și incluziune: responsabilitate și angajament”, finanțat din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia.

Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al donatorilor.

Sumar

Introducere și aspecte metodologice	4
Instituțiile monitorizate	7
I. Tendințe generale	8
1) Portaluri	8
2) Ziare	14
3) Posturi TV și Radio	16
II. Evaluarea calitativă	21
1) Tratamentul protagoniștilor/protagonistelor	21
2) Respectarea prezumției nevinovăției	23
3) Abordare originală sau prin clișee	24
4) Terminologia utilizată de jurnaliști	25
5) Fotografii	27
6) Comentarii	27
III. Concluzii generale	29
IV. Recomandări	30

Introducere și aspecte metodologice

Mass-media are un rol important în reflectarea diversității și în facilitarea incluziunii sociale a grupurilor vulnerabile la discriminare. Jurnaliștii pot aduce în prim-plan problemele, dificultățile și nedreptățile cu care se confruntă aceste grupuri și, totodată, au posibilitatea să scoată în evidență istorii de succes în care protagoniști sunt persoane vulnerabile.

Pentru a contribui cu adevărat la asigurarea incluziunii, jurnaliștii trebuie să renunțe în totalitate la promovarea limbajului de ură și utilizarea terminologiei care incită la discriminare. Asta deoarece un cuvânt sau o expresie folosite impropriu într-o știre sau reportaj despre grupurile dezavantajate pot fi preluate de mii de oameni care, la rândul lor, le transformă în clișee sau stereotipuri. Totodată, mass-media este obligată să urmărească și să gestioneze comentariile utilizatorilor de presă la materialele jurnalistice, astfel ca să nu admită mesaje instigatoare la ură.

Potrivit legislației în vigoare, discriminare reprezintă orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale sau pe criterii presupuse (Legea cu privire la asigurarea egalității¹).

Și Codul deontologic al jurnalistului² conține prevederi clare referitor la prevenirea discriminării în materialele de presă. Articolul 3.18 prevede că „Jurnalistul tratează echitabil toate persoanele cu care intră în contact

1 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106454&lang=ro

2 <https://consiliuldepresa.md/upload/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-republica-moldova-2019pdf-5cdd488de6e4c.pdf>

în exercițiul meseriei sale și nu face discriminări pe criterii de gen, vârstă, etnie, dizabilitate, religie, stare socială, orientare sexuală etc”. Un alt articol din Codul Deontologic – 3.19, prevede că „Jurnalistul menționează apartenența etnică, opiniile politice, convingerile religioase, orientarea sexuală și alt gen de informații sensibile ale unei persoane doar când acest lucru este relevant din punct de vedere editorial”.

Scopul prezentei monitorizări este de a analiza, din punct de vedere cantitativ și calitativ, felul în care mass-media reflectă diversitatea și incluziunea socială. Echipa de monitori a urmărit toate materialele care se referă direct sau indirect la reprezentanții minorităților și ai altor grupuri vulnerabile la discriminare. **Grupurile** au fost selectate în baza criteriilor prevăzute de Legea privind asigurarea egalității: rasă; culoare; origine etnică; naționalitate; religie sau convingeri; sex; vârstă; dizabilitate; statut HIV/SIDA; orientare sexuală; limbă vorbită.

În special a fost **urmărit modul în care mass-media relatează despre următoarele grupuri:**

1. Persoane cu dizabilități psiho-sociale și intelectuale;
2. Persoane cu dizabilități fizice;
3. Persoane LGBT;
4. Persoane care trăiesc cu HIV/SIDA;
5. Persoane de etnie romă;
6. Persoane care nu vorbesc limba română;
7. Minorități etnice și persoane de origine africană;
8. Minorități religioase;
9. Persoane care s-au aflat în detenție (ex-deținuți);
10. Persoane refugiate;
11. Persoane în etate;
12. Femei.

Obiectul monitorizării l-au constituit toate materialele care se referă la reprezentanții grupurilor vulnerabile la discriminare, fiind urmărite aspectele ce țin de incluziune, toleranță, acceptare. În afară de conținutul produs de jurnaliști au fost analizate (acolo unde au existat) și comentariile consumatorilor de presă, pentru a urmări dacă există elemente ale discriminării și discursului instigator la ură: cuvinte și expresii denigratoare, stereotipuri, apel la ură și intoleranță etc.

Din punct de vedere cantitativ a fost analizat numărul subiectelor referitoare la grupurile vulnerabile la discriminare, locul pe care aceste materiale îl ocupă în buletinele de știri, paginile ziarelor sau pe portalurile de știri, genurile jurnalistice, numărul de fotografii utilizate și calitatea acestora.

Din punct de vedere calitativ a fost analizată respectarea de către autori a prevederilor Codului Deontologic al Jurnalistului și Codului Serviciilor Audiovizuale³ (în cazul produselor difuzate la Radio și TV): obiectivitatea și corectitudinea datelor, prezumția de nevinovăție, toleranță și nediscriminare, protecția persoanelor în situații vulnerabile, contextul în care apar reprezentanții grupurilor dezavantajate.

3 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120081&lang=ro

Instituțiile monitorizate

Echipe de monitori a urmărit mai multe instituții media – ziare, presă online, posturi TV și Radio. Conform planificării, în anul 2022 au fost monitorizate 10 instituții media. În al doilea an (2023) de proiect lista va fi completată cu încă cinci redacții, iar în ultimul an (2024) – alte cinci media vor fi incluse în lista de monitorizare. Durata de monitorizare pentru fiecare instituție media este de două luni pe parcursul unui an.

Lista instituțiilor de presă monitorizate în perioada septembrie-octombrie 2022:

- Ziarul CII, Bălți
- Ziarul de Gardă
- Agora.md
- Newsmaker.md
- Stiri.md
- Canal 3
- Moldova 1
- NTV
- PRO TV
- Radio Moldova

Criteriile de selectare pentru presa scrisă, radio, TV și online: mass-media de limbă română și limbă rusă (naționale și regionale), care difuzează știri și alt conținut informativ în fiecare zi.

I. Tendințe generale

Prezentul raport include date colectate pentru perioada septembrie-octombrie 2022. Cele 10 instituții media au publicat în total **442 de materiale jurnalistice** la subiectul diversității și incluziunii. Majoritatea materialelor au fost prezentate sub formă de știri sau reportaje, la polul opus situându-se alte genuri jurnalistice precum investigația jurnalistică, editorialul etc. Cele mai multe materiale publicate în perioada de monitorizare se referă la femei, refugiați și persoanele în etate. Mult mai puține materiale au avut ca subiect problemele persoanelor LGBT, foștilor deținuți, persoanelor de etnie romă sau persoanelor cu HIV. Unele redacții nu au publicat, timp de două luni, niciun material despre aceste grupuri.

În același timp, unele grupuri au ajuns în atenția mass-media preponderent în context negativ. De exemplu, dacă ne referim la persoanele cu dizabilități intelectuale, unele instituții monitorizate au abordat această tematică strict în context de problemă – au scris despre omorul unei paciente de la spitalul de psihiatrie, autorul crimei fiind o altă pacientă; despre un incendiu provocat de un pacient al unei instituții de acest fel. În majoritatea cazurilor, aceste relatări s-au bazat pe comunicate de presă difuzate de poliție sau alte instituții ale statului.

1) Portaluri

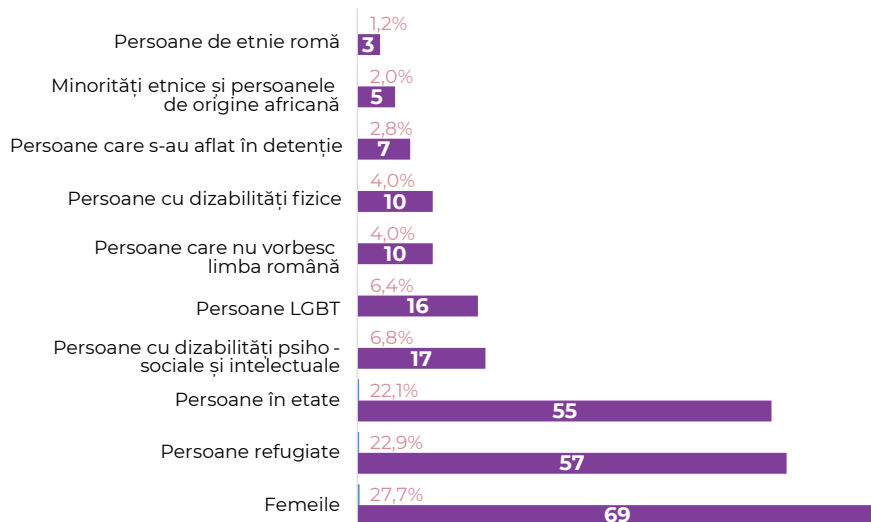
Portalurile monitorizate – Agora.md, Newsmaker.md, Stiri.md, au publicat în septembrie-octombrie un număr total de **249 de materiale** care se referă la tematica monitorizată. Majoritatea acestora – 182 – sunt știri, urmate de reportaje (38), articole (21), editoriale (6) și investigații jurnalistice (2).

Majoritatea materialelor – circa 80 % se încadrează la rubrica social, circa 10 % – la rubrica politică, altele circa 3 % – la rubrica educație și 2 % – la economie.

Doar unul din două subiecte la tema diversității și incluziunii, (mai exact 133 din 246), sunt materiale originale, semnate de echipele portalurilor monitorizate, celelalte fiind preluate de la alte instituții media (acest lucru este valabil în special în cazul portalului Stiri.md).

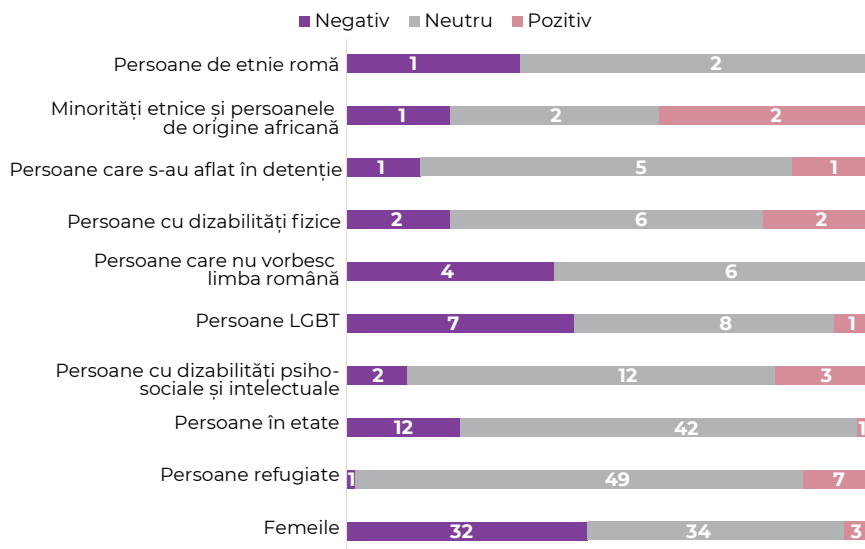
Cele mai multe materiale se referă la femei (69), persoane refugiate (57) și persoanele în etate (55). Portalurile monitorizate au publicat doar trei materiale despre persoanele de etnie romă, cinci materiale despre minoritățile etnice și șapte materiale despre persoanele care s-au aflat în detenție.

GRUPUL VULNERABIL VIZAT IN MATERIAL

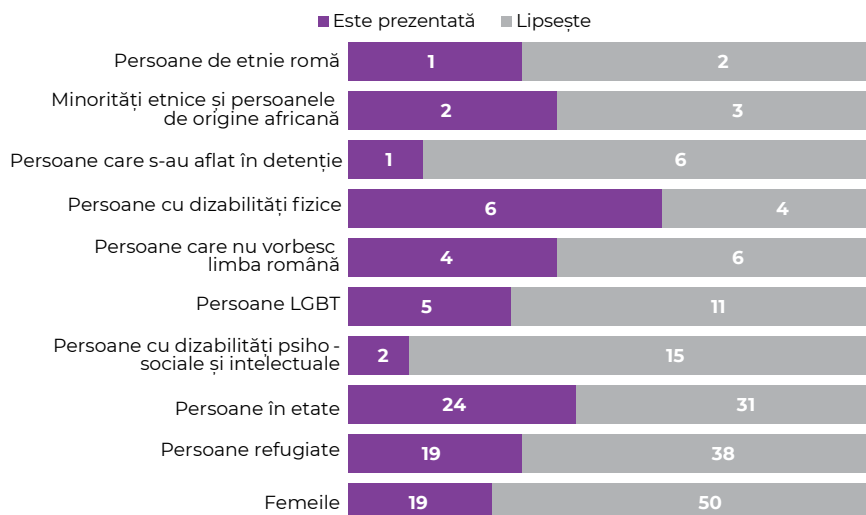
În 63 dintre materialele publicate de portalurile monitorizate, persoanele din grupurile vulnerabile au fost prezentate în context negativ, în alte 166 de cazuri – neutru și doar în 20 de cazuri – în context pozitiv.

CONTEXTUL APARIȚIEI

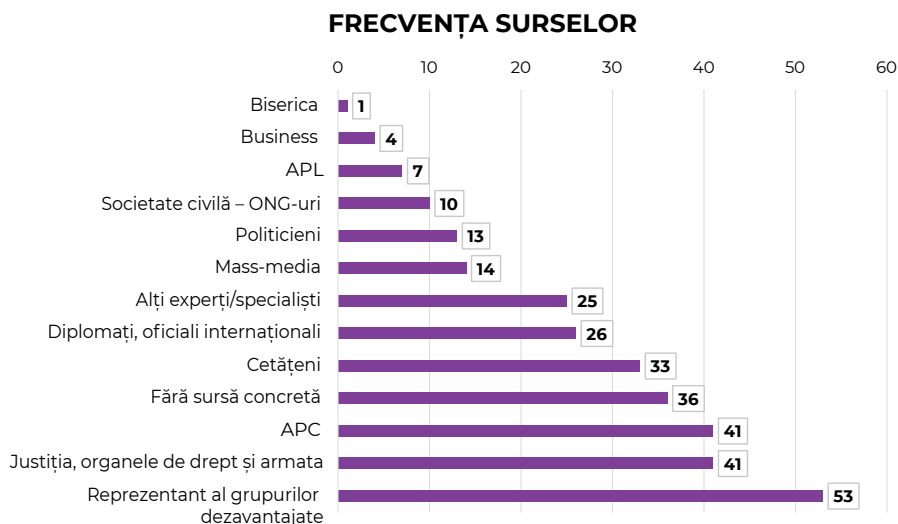

În majoritatea cazurilor – 166 din cele 249 de materiale monitorizate, lipsește opinia grupurilor vizate în material. Asta înseamnă că jurnaliștii abordează subiectele despre incluziune și diversitate fără a solicita opinia oamenilor despre care scriu.

OPINIA GRUPULUI VULNERABIL

În cazul portalurilor, majoritatea materialelor – 53, au ca surse reprezentanți ai grupurilor dezavantajate, în alte 41 de cazuri sursa este un reprezentant sau o instituție a autorităților publice centrale (ministere, departamente). În 36 de cazuri materialele nu au o sursă concretă.

Tendințe tematice în cazul portalurilor monitorizate

Portalul Agora.md a publicat în perioada de monitorizare 50 de materiale despre diversitate și incluziune, majoritatea acestora – 38, fiind știri plasate la rubrica social (circa 80 %). Portalul a abordat subiectele monitorizate în mai multe editoriale și materiale originale. Redacția a scris mai multe materiale despre femei – inclusiv despre experiența unor femei care au afaceri în agricultură; câteva editoriale despre problemele femeilor, inclusiv despre violența economică; despre persecutarea jurnalistelor care au participat la proteste; despre femeile care suferă de cancer mamar; despre femeile care protestează în Iran, inclusiv despre o tânără care a fost ucisă în timpul protestelor. La fel, în perioada de monitorizare au fost publicate mai multe știri despre persoanele în etate, dar și despre minoritățile etnice.

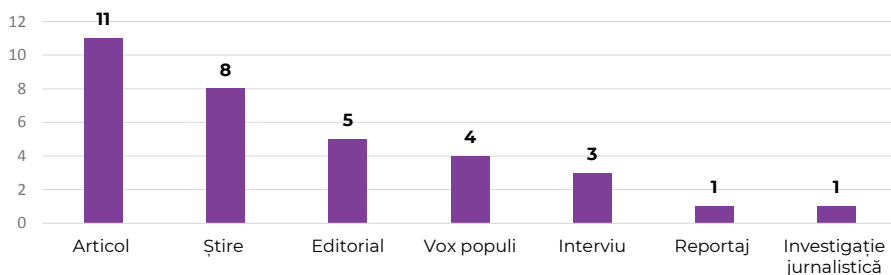
Portalul Newsmaker.md a publicat 58 de materiale în perioada septembrie-octombrie 2022. Majoritatea acestora (80 la sută) sunt publicate la rubrica social. Jurnaliștii de la acest portal au ales să scrie un articol despre femeile care nu mai revin în câmpul muncii după expirarea concediului de maternitate; despre protestele femeilor din Iran; despre decesul la naștere a unei femei din Cahul; despre cazul unei femei din Cantemir care a fost incendiată de concubinul său; despre decizia judecătorească de a-l obliga pe Ilan Șor să îi achite prejudiciu moral președintei Republicii Moldova, Maia Sandu; o serie de materiale despre etnicii găgăuzi; despre persoanele cu dizabilități care au participat la maratonul din Chișinău; despre un omor care a avut loc în spitalul de psihiatrie din Bălți etc.

Portalul Stiri.md a publicat în perioada monitorizării 105 materiale, majoritatea știri preluate de la alte instituții de presă. Portalul a relatat despre Conferința Internațională în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de fete și femei și a violenței domestice; mărturiile unei femei din Ucraina torturate de ruși; istoria unei fete care a născut la 14 ani; cazul unei femei care a fost înjunghiată de concubinul său; o femeie de 86 de ani care a fost abuzată fizic de nepotul său; anihilarea unei scheme de proxeneți; un protest împotriva violenței domestice în mai multe orașe din România; mai multe știri internaționale despre violența împotriva femeilor și fetelor, despre persoanele cu dizabilități; cazul unei femei care își crește de una singură nepoții; știre despre necesitatea unor cursuri de română pentru alolingvi etc.

2) Ziare

Cele două ziare monitorizate – Ziarul de Gardă și CII (Bălți), au publicat un număr total de 33 de materiale despre grupurile dezavantajate, majoritatea articole și știri.

NUMĂRUL DE MATERIALE MEDIA

Doar unul dintre cele 33 de materiale a fost publicat în pagina 1, celelalte fiind plasate în interiorul publicațiilor. Majoritatea celor 33 de materiale sunt publicate la rubrica social, altele 3 – la politic și 2 – la educație. În cazul ziarelor, majoritatea materialelor sunt originale – 31 din cele 33 monitorizate.

Cele mai multe subiecte 13 (din 33) au avut ca protagoniști persoanele în etate, altele șase – persoanele refugiate. La polul opus se află persoanele care au fost în detenție, la acest subiect fiind publicat un singur material. În majoritatea cazurilor, (24 din 33) grupurile vulnerabile au fost menționate în context neutru, în șase cazuri – în context pozitiv și în trei cazuri – în context negativ. Doar în 19 din cele 33 de materiale este prezentată opinia grupului vulnerabil, în celelalte cazuri jurnaliștii au scris materiale fără să facă recurs la opinia acestor persoane. Ca surse pentru materiale au fost citați, în majoritatea cazurilor, experți și reprezentanți ai societății civile, autorități publice centrale și cetățeni.

Tendințe tematice ale ziarelor monitorizate

CII (Bălți) a publicat doar șapte materiale care fac subiectul prezentei monitorizări. Acestea se referă la două grupuri vulnerabile – refugiații din Ucraina și persoanele în etate. Jurnaliștii de la CII au publicat știri despre pensiile și indemnizațiile acordate pentru persoanele vârstnice; istoria unei doctore refugiate din Ucraina; un sondaj despre integrarea copiilor ucraineni în școlile din Republica Moldova. Celelalte grupuri nu sunt reflectate în materialele realizate de echipa de la CII.

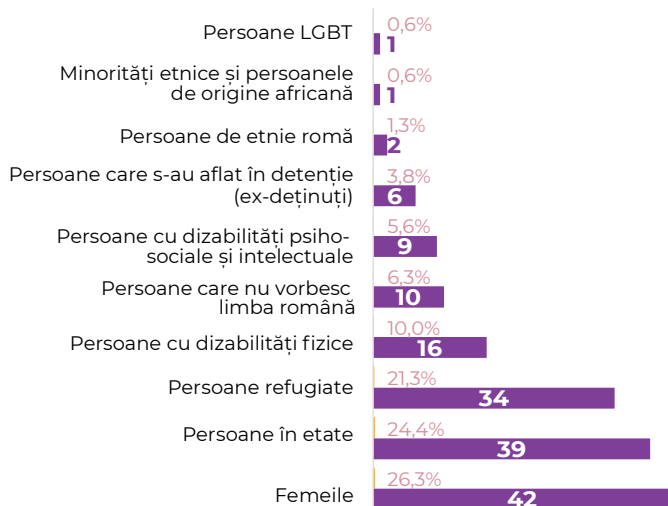
Ziarul de Gardă a publicat 26 de materiale, majoritatea articole de problemă și editoriale. Jurnaliști de la ZdG au scris mai multe materiale despre femei, inclusiv refugiate din Ucraina; problemele minorităților etnice; persoanele cu dizabilități fizice, în special fiind abordată problema incluziunii școlare a copiilor cu cerințe educaționale speciale, dar și bunele practici de incluziune existente în Olanda; un interviu despre problemele persoanelor diagnosticate cu Alzheimer; câteva articole, știri și sondaje despre persoanele în etate și problemele cu care se confruntă acestea.

3) Posturi TV și Radio

Cele cinci posturi TV și Radio monitorizate – Canal 3, Moldova 1, NTV, PRO TV, Radio Moldova au difuzat în total 160 de materiale, preponderent reportaje și știri. În majoritatea cazurilor acestea au fost plasate spre sfârșitul buletinelor de știri – ultimul sau penultimul subiect înainte de blocul din sport. Din numărul total de materiale – 85% au fost publicate la rubrica social, alte 7% referindu-se la subiecte despre educație.

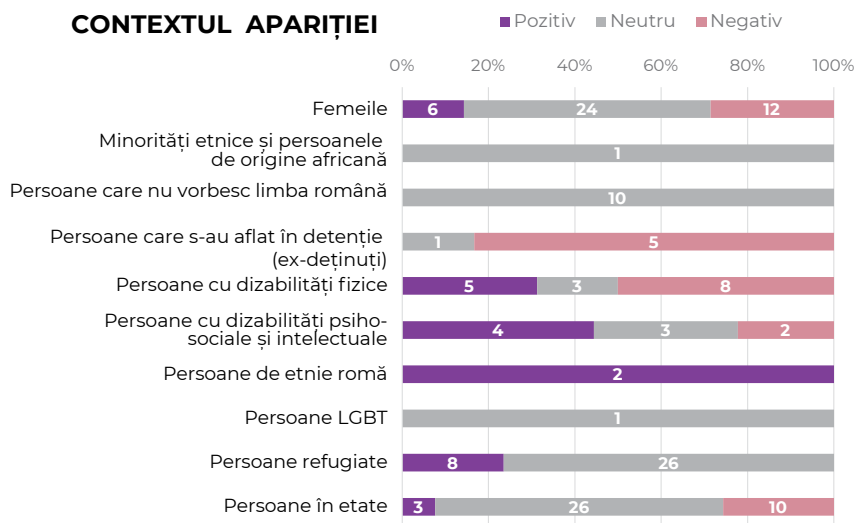
În cazul posturilor TV și Radio, cele mai multe materiale s-au referit la femei, persoane în etate și persoane refugiate. În același timp, posturile TV au publicat în total câte un singur material despre persoanele LGBT, minoritățile etnice și persoanele de origine africană.

GRUPUL VULNERABIL VIZAT IN MATERIAL

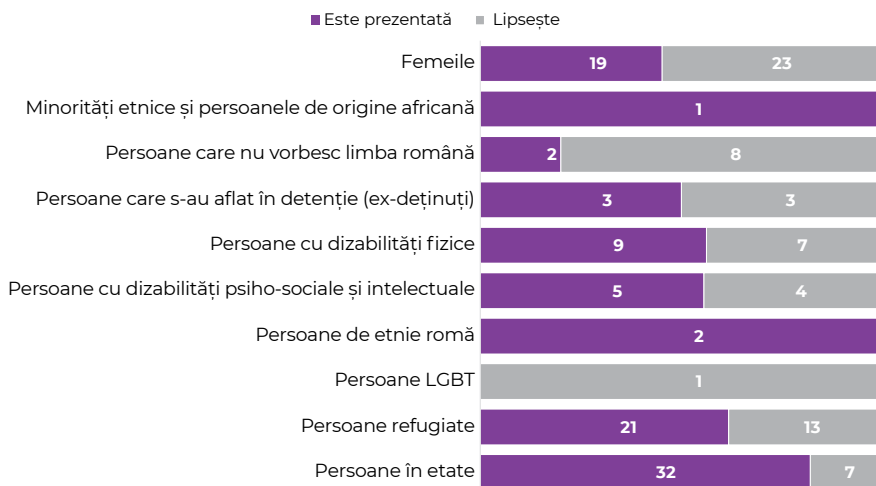
Majoritatea mențiunilor grupurilor dezavantajate (95) au fost făcute în context neutru, în alte 37 de cazuri grupurile monitorizate au fost menționate în context negativ, iar în 28 de cazuri – în context pozitiv. Majoritatea știrilor cu context negativ se referă la femei, persoane în etate și persoane cu dizabilități fizice, adică la categoriile care apar cel mai des în buletinele de știri ale posturilor TV și Radio monitorizate.

CONTEXTUL APARIȚIEI

Ca și în cazul celorlalte instituții media monitorizate și în cazul posturilor TV, în multe materiale opinia gupului monitorizat lipsește.

OPINIA GRUPULUI VULNERABIL

În majoritatea relatărilor despre incluziune și diversitate, jurnaliștii TV și Radio s-au informat de la cetățeni (în 87 de cazuri). Reprezentanții grupurilor dezavantajate apar ca sursă în doar 44 de cazuri, iar experții și specialiștii în domeniu – în 42 de cazuri.

Tendențe tematiche ale posturilor TV și Radio monitorizate

Canal 3 a publicat, în perioada septembrie-octombrie 2022, 26 de știri și reportaje. Printre subiectele abordate se numără: protestele pentru drepturile femeilor și fetelor din Iran; cazul unui bărbat care a violat fiica concubinei sale; cazul unei femei înjunghiate de partenerul de viață; condamnarea membrilor unei rețele de traficanți de persoane; persoanele în detenție, majoritatea având ca subiect infracțiuni repetate de aceste persoane; despre un omor care a avut loc la spitalul de psihiatrie din Bălți; mai multe știri despre persoanele în etate, în contextul creșterii prețurilor la utilități sau în contextul compensațiilor acordate de Guvern.

Moldova 1 a difuzat 52 de materiale la subiectul incluziunii și diversității, majoritatea știri și reportaje. Jurnaliștii de la postul public de televiziune au ales să relateze despre: problemele de integrare socio-economică cu care se confruntă refugiații din Ucraina; încadrarea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii; accesul la studii a copiilor cu paralizie cerebrală; incendiul care a avut loc la spitalul de psihiatrie, distribuirea de pachete alimentare pentru vârstnicii din Comrat etc.

NTV a publicat 15 materiale jurnalistice care fac subiectul prezentei monitorizării. Jurnaliștii de la acest post de televiziune au ales să scrie: despre situația persoanelor refugiate, despre persoanele vârstnice; despre femei. Celelalte grupuri monitorizate au lipsit din buletinele de știri difuzate de acest post de televiziune.

Pro TV a publicat 38 de materiale despre incluziune, majoritatea acestora (35) fiind reportaje. Postul de televiziune a relatat despre: o femeie care și-ar fi omorât copilul; un preot care ajută persoanele în etate; o tânără din Moldova care a devenit voluntară pentru a ajuta refugiați; copiii ucraineni care au început lecțiile online; o femeie de 99 de ani care este refugiată din Ucraina; un tânăr cu dizabilități fizice care povestește despre condițiile

inumane din orfelinatul în care a crescut; un moldovean cu dizabilități care participă la maratoane și joacă fotbal.

Radio Moldova a difuzat în perioada de referință 29 de știri despre incluziune și diversitate. Postul public de radio a relatat despre: reorganizarea unei școli pentru copii cu dizabilități de auz; despre copiii refugiați care frecventează sistemul de învățământ din țară; târgul locurilor de muncă organizat la Bălți inclusiv pentru persoane refugiate; festivalul persoanelor în etate, organizat la Fălești; promulgarea de către Maia Sandu a legii care se referă la plata unică pentru pensionarii cu venituri mai mici de 5 mii de lei.

II. Evaluarea calitativă

Acest capitol al monitorizării a urmărit felul în care jurnaliștii au respectat principiile generale ale eticii jurnalistice: separarea faptelor de opinii, obiectivitatea și corectitudinea datelor, terminologia utilizată, tratamentul victimelor, toleranță și nediscriminare etc.

1) Tratamentul protagoniștilor/protagonistelor

În cadrul acestei părți a monitorizării a fost urmărit felul în care jurnalistul tratează persoanele despre care scrie. În cazul utilizatorilor de droguri, persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, foștilor deținuți, a supraviețuitoarelor violenței, dar și în cazul persoanelor care sunt într-o situație cu conotație negativă, echipa de monitori a urmărit inclusiv să nu transpară datele care duc la divulgarea identității acestor persoane. Asta deoarece acestea ar putea fi mai târziu fi discriminate de membrii comunității sau expuse la noi riscuri.

Contrar prevederilor Codului deontologic, într-o știre publicată pe data de 11 octombrie, pe portalul Stiri.md, aceste date pot fi identificate, fiind indicate detalii despre o femeie care a fost abuzată fizic de partenerul de viață – denumirea localității, vârsta femeii și relația sa cu presupusul abuzator.

„O femeie de 33 de ani a fost înjunghiată de concubinul său, în urma unui conflict. Totul s-a întâmplat în după-amiaza zilei de ieri, 10 octombrie, în satul Fântânița din raionul Drochia. În urma unui conflict între concubini, ambii fiind sub influența băuturilor alcoolice, bărbatul de 34 de ani i-ar fi aplicat femeii de 33 de ani o lovitură cu un obiect ascuțit în regiunea spatelui”, se spune în știre.

<https://stiri.md/article/social/conflict-la-betie-o-femeie-din-raionul-drochia-injunghiat-de-concubin>

Într-o altă știre publicată pe același portal pe data de 24 octombrie (știrea a fost scrisă în baza unei emisiuni preluate de la postul Jurnal TV) identitatea unei supraviețuitoare a violenței nu este protejată deloc, fiind prezentate numele femeii, detalii despre locul în care aceasta se află în prezent, dar și fotografia ei. Știrea abundă de detalii șocante. De exemplu – „Eu dormeam pe podea și venea și îmi astupa gura și mă viola”.

<https://stiri.md/article/social/drama-unei-femei-batute-de-sot-voiam-sa-ma-sinucid>

Detalii șocante și date care pot conduce la identificarea victimei sunt prezentate și într-o altă știre de pe același portal, publicată pe data de 12 septembrie – „O tânără din Râbnița, bătută-n cuie și lovită cu o țevă”. Și în acest caz știrea prezintă detalii șocante „*Bănuitul angajat acolo în calitate de muncitor necalificat, fiind în stare de ebrietate, ar fi bătut mâinile tinerei cu niște cuie de gard, i-ar fi fracturat picioarele și mâinile cu o țevă metalică și i-ar fi bătut un cui în tâmplă*”. Este indicată denumirea localității – Jura, din raionul Râbnița.

<https://stiri.md/article/social/o-tanara-din-rabnita-batuta-n-cuie-si-lovita-cu-o-teava>

Detalii șocante sunt prezentate și într-o știre despre omorul unei femei din Orhei (portalul Stiri.md, 17 septembrie). „*Inițial, bărbatul i-ar fi aplicat femeii multiple lovituri cu pumnii, iar ulterior ar fi luat un ciocan din curtea gospodăriei și i-ar fi aplicat o lovitură în regiunea capului, după care acesta ar fi luat un topor dintr-o anexă a casei și i-ar mai fi aplicat câteva lovituri peste genunchi, lăsând-o în stare inconștientă*”, se arată în știre.

Detalii despre victimă transpar și în știrea „Cimișlia: O femeie ar fi fost bătută și violată de către vecinul său”, publicată pe Stiri.md pe data de 18 septembrie. Din știre aflăm că „*O femeie în vârstă de 62 de ani ar fi fost bătută și violată de către vecinul său, un tânăr în vârstă de 29 de ani, în localitatea Mihailovca, raionul Cimișlia*”. <https://stiri.md/article/social/cimislia-o-femeie-ar-fi-fost-batuta-si-violata-de-catre-vecinul-sau>

2) Respectarea prezumției nevinovăției

Conform Constituției Republicii Moldova, orice persoană este considerată nevinovată până în momentul în care vinovăția sa este confirmată de o hotărâre judecătorească irevocabilă.

În relatările despre investigații penale sau dosare examinate în instanțele de judecată, jurnaliștii vor utiliza un limbaj exact, pentru a nu dăuna participanților la proces, se spune în articolul 3.11 din Codul Deontologic al Jurnalistului.

Prezumția de nevinovăție este încălcată în știrea „*O femeie, torturată până la moarte de soț: A fost reținut beat criță*”, publicată pe Stiri.md, pe data de 17 septembrie. Materialul nu folosește terminologie conformă, lăsând să se înțeleagă cine este autorul crimei, când, de fapt, vinovăția acestuia încă nu a fost dovedită.

„*O femeie din Drochia a fost înjunghiată în spate de concubinul ei*”, scrie Canal 3 într-o știre publicată pe data de 12 octombrie. Bărbatul este prezentat ca făptaș deși vina acestuia încă nu a fost dovedită. https://www.canal3.md/ro/o-femeie-din-drochia-a-fost-injunghiat-a-in-spate-de-concubinul-ei_110604.html

„*Un bărbat a furat un bust de bronz din cimitir*”, este titlul altei știri difuzate de Canal 3. Informația despre bărbatul a cărui vină încă nu a fost dovedită este completată și cu alte detalii precum „*Individul a mai fost judecat*”. https://www.canal3.md/ro/stirile-canal-3-22-30-20-09-2022_110359.html

Încă un caz în care prezumția nevinovăției este încălcată îl găsim într-o altă știre de la Canal 3 – „*Caz cutremurător la Spitalul de Psihiatrie din Bălți. O pacientă de 40 de ani a fost ucisă*” – aflăm din titlu. Ulterior, se menționează că „*Politiștii, la fața locului au stabilit că victima de 40 de ani a avut un conflict cu altă pacientă de 41 de ani. În urma altercațiilor, femeia de 41 de ani a sugrumat-o pe cea de 40*”.

3) Abordare originală sau prin clișee

Rezultatele monitorizării arată că în multe subiecte despre persoanele din grupurile vulnerabile la discriminare reporterii aleg să scrie despre cazurile tragice, accidente. Cu regret, nici aceste subiecte nu sunt realizate profesionist: nu se încearcă folosirea unui alt unghi de abordare, nu este abordată problema în ansamblu, cauza acesteia și cine sunt specialiștii responsabili de prevenirea acestor cazuri pe viitor. De multe ori, jurnalistul se rezumă în a prezenta în detalii istoria concretă, pedalând pe senzational.

Unul dintre exemplele de acest fel este știrea „*Drama femeii lovită de fulger când avea doar șase luni*”, publicată pe data de 10 octombrie pe portalul Stiri.md, materialul fiind preluat de la postul TV 6.

„S-a născut sănătoasă, dar la numai șase luni a fost lovită de un fulger și acum se sprijină pe cotul mâinii și își târăște corpul, pentru a se putea deplasa. Din cauza bolii este condamnată să-și trăiască zilele între patru pereți, nu iese din casă cu săptămânile și asta pentru că cel mai mare chin este treapta de doar câțiva centimetri pe care o coboară atunci când se dă jos de pe lejanță”, spune autorul. <https://stiri.md/article/social/drama-femeii-lovite-de-fulger-cand-avea-doar-sase-luni>

Într-o știre internațională despre condițiile în care trăiesc mai mulți etnici romi în Europa este exploatată doar latura dramatică, fără a fi asigurat un echilibru. „*Aproximativ 80% dintre aceștia trăiesc în sărăcie și doar 43% au un loc de muncă. Mai mult de jumătate dintre romi trăiesc în locuințe pline de igrasie, întunecate, fără instalații sanitare adecvate (față de 61% în 2016) și 22% nu au apă curentă (față de 30% în 2016). În ceea ce privește educația, cifrele sunt dramatice: 71% dintre tinerii romi părăsesc sistemul de învățământ prematur, o proporție care în rândul tinerilor cu vârste de 18-24 de ani din UE este de doar 10%*” (portalul Stiri.md, 25 octombrie „*Situația dramatică a romilor din Europa: Trăiesc în condiții deplorabile*”, <https://stiri.md/article/international/situatia-dramatica-a-romilor-din-europa-traiesc-in-conditii-deplorabile>

Cu siguranță, în toate cazurile, puteau fi abordate și alte aspecte ale aceleași teme, în așa fel încât mass-media să-și îndeplinească nu numai rolul de sursă de informare despre anumite întâmplări șocante, ci și rolul de educare a cetățenilor.

4) Terminologia utilizată de jurnaliști

Codul Deontologic și ghidurile de bune practici jurnalistice recomandă profesioniștilor mass-media să trateze în mod tolerant și nediscriminatoriu reprezentanții tuturor categoriilor sociale, indiferent de vârstă, gen, rasă, etnie, apartenență politică, apartenență religioasă și orientare sexuală.

Se recomandă să se evite evidențierea etniei unei persoane suspectate, un învinuit, inculpat, condamnat sau altei persoane într-un context negativ. La fel, se recomandă evitarea noțiunii „invalid”, „handicapat”, acestea urmând să fie înlocuite cu alte cuvinte nediscriminatorii ce permit descrierea stării persoanei despre care relatează jurnaliști. În general, în perioada monitorizată, mass-media a respectat principiul toleranței și nediscriminării. În majoritatea cazurilor formulările utilizate de jurnaliști sunt corecte. Există însă și excepții.

Moldova 1, într-un reportaj din sudul țării unde a început tăierea lemnului pentru vânzare, a utilizat termenul discriminatoriu invalid – *un muncitor care apare în știre spune că lemnele sunt tăiate și vor fi repartizate conform listelor, pentru nevoiași, pensionari și invalizi*. <https://trm.md/ru/mesager/mesager-din-9-octombrie-2022>

Tot într-o știre difuzată de Moldova 1 pe data de 17 octombrie apare termenul discriminatoriu țigănesc. Este vorba despre un reportaj de la Festivalul etniilor de la Congaz unde s-au adunat 11 trupe de dans. O tânără dansatoare spune: *„Venim cu un dans țigănesc deoarece în Găgăuzia sunt și romi”*. Amintim că chiar dacă sursele din material utilizează termeni

neconformi este de datorita jurnaliștilor să nu admită astfel de expresii în materialele pe care le difuzează/publică. <https://trm.md/ro/mesager/mesager-din-17-octombrie-2022>

O eroare de terminologie a comis și Pro TV în materialul „Dezvăluiri din orfelinat” – ... despre mărturiile unui tânăr cu dizabilități fizice care povestește despre condițiile inumane din orfelinatul în care a stat – „*Peste 180 de persoane cu dizabilități sau cu retard mintal trăiesc la casa orfelinat de la Orhei. Fiecare dintre ei își are propria istorie*”. Amintim că termenul „retard mintal” este unul descriminatoriu și trebuie evitat de către jurnaliști. <https://protv.md/jurnale-de-%C8%99tiri/stirile-pro-tv-de-la-ora-20-00-cu-valeria-ca-pra-07-09-2022--2624214.html>

Portalul Stiri.md, care îi numește „lenoși” pe cei care nu învață limba română. În știrea preluată de pe portalul Nordnews.md și publicată pe data de 27 septembrie se spune că „*Unii bălțeni știu și câte trei sau chiar patru limbi străine, dar sunt și dintre cei mai lenoși, care nu învață nici măcar limba de stat*”. <https://stiri.md/article/social/baltenii-intre-doua-extreme-unii-studiaza-limbile-europene-iar-altii-nu-stiu-nici-limba-romana>

În majoritatea cazurilor, titlurile au fost relevante și informative și au reflectat esența materialului. Totuși, au fost înregistrate și cazuri când jurnaliștii au recurs la titluri senzaționale, pentru a atrage atenția cititorilor asupra materialelor publicate,

lată câteva exemple:

- Drama femeii lovite de fulger când avea doar șase luni;
- Drama unei femei de 46 de ani care luptă cu o boală crâncenă;
- Povestea tristă a bătrânei care vinde ciorapi la intrare în Piața Centrală;
- Declarații șocante ale unei pensionare violat: Trăiesc cu frica în sân;

- Drama unei fetițe care așteaptă un implant cohlear. Мама: Batem la toate ușile;
- (ВИДЕО) «Чтобы не было детей на Земле». Как на протесте Шора пугали ЛГБТ, угрожали журналисту и читали стихи.

5) Fotografii

Majoritatea materialelor au fost însoțite de imagini, de cele mai multe ori, fiind vorba de poze (în mass-media online) relevante, care nu transmiteau mesaje discriminatorii. În majoritatea cazurilor sensibile au fost utilizate fotografiile-simbol. Cu regret, multe fotografii nu conțin o legendă care să explice legătura lor cu textul.

6) Comentarii

Codul Deontologic prevede că toate comentariile care conțin discurs de ură, discriminare sau care propagă războiul trebuie moderate, iar redacțiile trebuie să-și educe comunitățile de cititori privind regulile unei dezbatere civilizate pe Internet. În timp ce unele instituții media monitorizate nu au opțiunea de a comenta pe portalurile lor, altele nu reușesc să gestioneze tot fluxul de comentarii pentru a le exclude pe cele care conțin injurii sau promovează ura și discriminarea.

«Картина «Дикарей привезли посмотреть на город». Лица этих «протестантов» говорят сами за себя. Просто посмотрите на этот колхоз, вот такой будет вся Молдова, если социкам и шоровцам дать еще немного прулить страной» – un comentariu la un reportaj publicat de Newsmaker de la protestele opoziției pe data de 9 septembrie.

Este o zicală: если и третий муж бьет по морде, дело не в муже, а в морде – un astfel de comentariu a rămas nemoderat pe portalul Stiri.md, la un material care conține mărturiile unei supraviețuitoare ale violenței în

familie (Drama unei femei bătute de soț: voiam să mă sinucid, 24 octombrie).

Ca la țigani – un alt comentariu discriminatoriu publicat la o știre de pe portalul Stiri.md (Un tânăr în scaun cu rotile, aruncat în aer la o competiție auto, 26 septembrie).

„Romii sunt diferiti – lingurari, fierari, muzikanti, laiesi, apoi iata laiesii sunt cei mai lenesi, curatenie mai intai tre sa faca si s-o pastreze. Lasati jelea!” – acesta este un alt comentariu, care perpetuează stereotipurile despre etnici romi, publicat la fel pe portalul Știri.md (Situația dramatică a romilor din Europa: trăiesc în condiții deplorabile).

Amintim că moderarea comentariilor la știri/articole pe site-uri și pe rețelele sociale este, deopotrivă cu conținutul jurnalistic, responsabilitatea editorială a redacției. Codul Deontologic al jurnalistului din Republica Moldova prevede (art. 2.40) că „instituțiile mass-media, în administrarea paginilor web, precum și a celor de pe rețelele de socializare, nu-și permit și nu acceptă nici din partea publicului, în reacții (comentarii), derogări de la normele legale și cele deontologice”.

Fiecare redacție alege individual dacă își lasă deschis spațiul pentru comentarii sau îl închide. Însă, din moment ce alege să permită publicarea comentariilor, redacția este obligată să-și asume responsabilitatea pentru acest conținut. Anterior, Consiliul de Presă a îndemnat redacțiile să elaboreze politici interne referitoare la moderarea comentariilor plasate de utilizatori⁴.

4 <https://consiliuldepresa.md/ro/news/view/redaciile-ar-trebuie-s-manifeste-maxim-pruden-la-moderarea-comentariilor-de-pe-online-pentru-a-preven>

III. Concluzii generale

- Cele zece instituții media monitorizate nu acordă suficient spațiu subiectelor privind incluziunea și diversitatea. Majoritatea materialelor la acest subiect sunt prezentate sub formă de știri, unele preluate de la alte instituții media din țară sau de peste hotare.
- Cele mai multe materiale se referă la femei, persoane în etate sau refugiați, în timp ce alte grupuri, cum ar fi romii, persoanele LGBT, persoanele care s-au aflat în detenție, aproape că nu s-au aflat în vizorul mass-media monitorizată.
- În unele cazuri opinia reprezentanților grupului vizat în material lipsește, jurnaliștii preferând să se informeze de la reprezentanții sectorului asociativ, instituțiilor de stat sau oamenilor de rând.
- Cu unele excepții, în majoritatea materialelor jurnalistice la subiectul incluziunii și diversității jurnaliștii au utilizat un limbaj echilibrat, neutru. Materialele nu au promovat discursul de ură față de minoritățile etnice, grupurile dezavantajate. În mare parte, jurnaliștii au respectat normele deontologice la scrierea și redactarea știrilor referitoare la grupurile monitorizate.
- Nu toate media online oferă utilizatorilor posibilitatea de a comenta cu referire la subiectele publicate. În același timp, unele portali care admit publicarea comentariilor nu moderează conținutul acestora.

IV. Recomandări

- Instituțiile de presă trebuie să adopte o abordare mai responsabilă și profesionistă a subiectelor ce au în prim-plan persoanele din grupurile vulnerabile la discriminare;
- Subiectele ar trebui tratate în profunzime, oferind publicului cât mai multă informație despre tematica abordată;
- Mass-media trebuie să protejeze identitatea supraviețuitoarelor și persoanelor care se află în situații cu conotație negativă;
- Jurnaliștii urmează să renunțe la abordarea senzatională, îngustă a subiectului. Se cere o analiză în profunzime a cazului, precum și a complexității fenomenului, a cauzelor ce au provocat o situație sau problemă;
- Este necesară prezența opiniei reprezentanților grupurilor vulnerabile față de deciziile ce îi vizează, îi afectează viața de zi cu zi;
- Mass-media trebuie să fie mai atentă la terminologia pe care o utilizează, așa încât conținutul jurnalistic să nu încalce drepturile persoanelor și să nu discrimineze;
- Responsabilii de conținut din fiecare redacție ar trebui să cunoască și să țină cont de prevederile Codului deontologic al jurnalistului și de recomandările din „Ghidul de stil cu norme etice pentru jurnaliști”⁵ atunci când scriu știri sau moderează comentariile consumatorilor de presă.

5 https://www.consiliuldepresa.md/upload/ghid_final.pdf